

Kallion isojako 1791 ja rusthollin jako 1800

Kallion kylän maanomistusoloissa tapahtui 1700-/1800-lukujen taitteessa merkittäviä muutoksia. Kylässä tehtiin ensin isojako, jossa ennen sarkajaossa olleet pellot sekä yhteiset niityt jaettiin taloille. Pian sen jälkeen Kallion rustholli jaettiin kolmelle veljekselle. Kartat havainnollistavat näiden maanomistusjärjestelyjen merkitystä.

Isojako Kalliossa alkoi kartoitustyöllä 1785 ja saatiin valmiiksi 1791. Rustholli oli silloin vielä yhtenä tilana, mutta sen augmentti Mikkola oli jo aiemmin käytännössä jaettu Mikko Yrjönpojan pojille Heikille ja Jaakolle. Isojaon yhteydessä siunattiin tämä jako ja Mikkolan osatilat merkittiin maarekisteriin 1.3.1792. Isojaon kartassa on A-kirjaimella merkitty rusthollin tilukset. Kirjaimella B on vastaavasti merkitty Mikkola-Heikkilän tilukset ja kirjaimella C Mikkola-Jaakkolan tilukset.

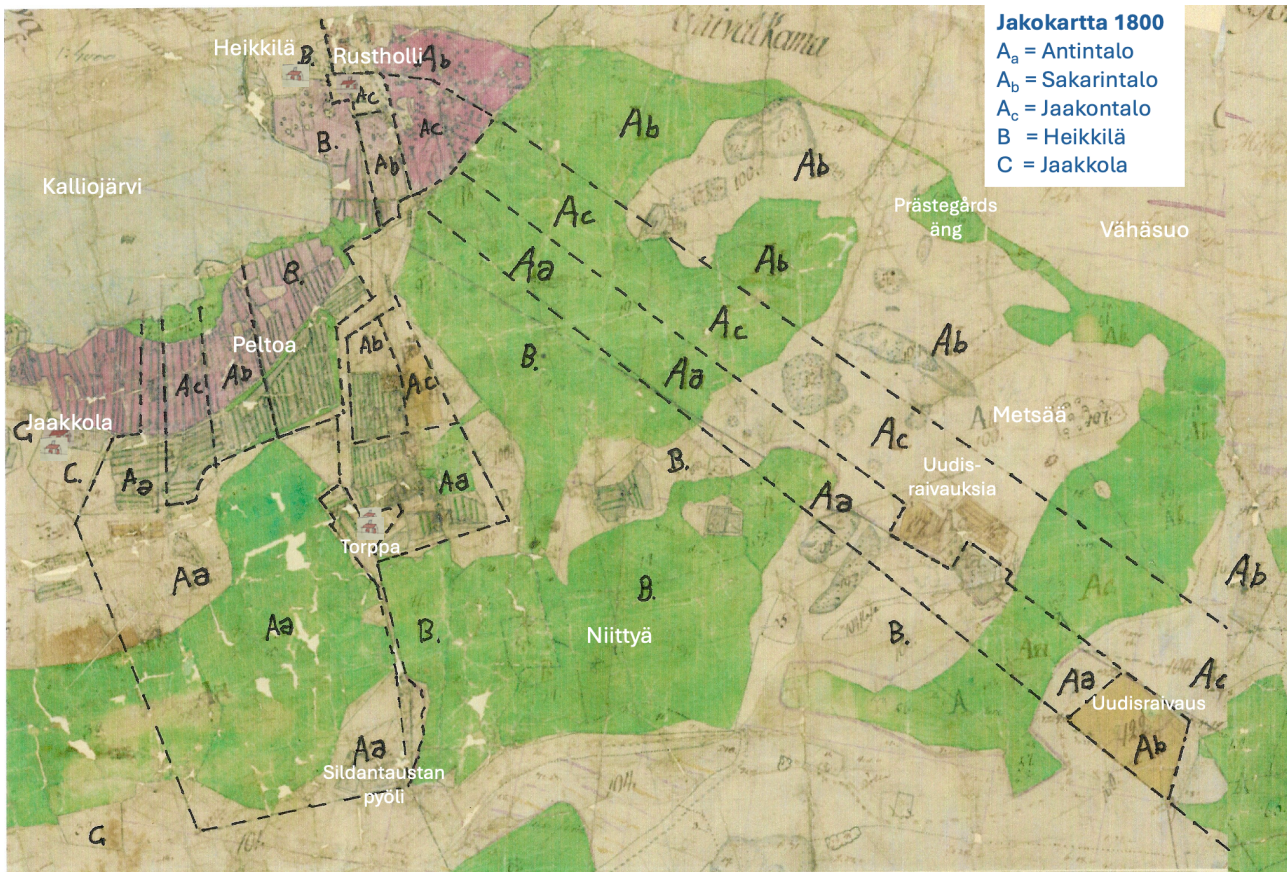

Kallion rusthollin isäntänä oli tuolloin vielä Jaakko Sakarinpoika Bucht, joka kuoli 6.6.1792. Sukupolvenvaihdosta ei ollut tehty eli seuraavasta isännästä ei ollut etukäteen sovittu. Jaakolla oli kolme poikaa Jaakko, Sakari ja Antti, jotka eivät 3.4.1793 pidetyssä perunkirjoituksessa ja perinnönjaossa päässeet sopimukseen rusthollin isännyydestä. Antti oli tuolloin vielä alaikäinen, joten senkin takia ratkaisu siirtyi.

Antin tultua täysi-ikäiseksi veljekset rupesivat kiistelemään rusthollin omistuksesta. Kukin heistä olisi halunnut tilan yksin itselleen ja lunastaa muut ulos. Riitaa käsiteltiin useaan otteeseen kihlakunnan käräjillä ja lopuksi Hämeenlinnan laamanninoikeudessa. Tämä teki 1798 "Salomonin tuomion", eli rustholli voitiin jakaa kolmeen osaan veljesten kesken.

Käytännössä ositus tehtiin jakamalla rusthollin kukin maa-alue kaavamaisesti kolmeen osaan. Jaossa otettiin huomioon maiden jyvitys, eli kaikki saivat samanarvoisen osuuden. Uudet tilat, joita ruvettiin kutsumaan isäntien nimellä Antintaloksi, Jaakontaloksi ja Sakarintaloksi, säilyttivät edelleen myös rusthollin aseman. Rusthollin jako vietiin maarekisteriin 20.1.1800.

Maanmittauslaitokselta onnistuivat hankkimaan digitoidun jakokartan. Alkuperäinen paperikartta on repaleinen ja huonolaatuinen, mutta digikarttaa pystyi hieman parantelemaan. Selvensin myös jakorajoja ja muita merkintöjä.

Kuten näkyy, isojaon tavoite yhdistää talojen pirstaleiset tilukset yhtenäisemmiksi kokonaisuuksiksi ei tässä toteutunut. Pikemminkin pirstaleisuus lisääntyi, mikä johti myöhemmin isojaon uudelleenjärjestelyyn eli ns. uusjakoon, mikä Kallion kylässä toteutettiin 1900-luvun alkupuolella. Vasta silloin pystyttiin tilojen maat järjestämään yhtenäisemmiksi lohkoiksi ja rakennukset siirtämään niiden yhteyteen.

Isojaon jälkeen oli metsäalueille raivattu muutamia uusia peltöjä, jotka erottuvat jakokartalla himmeään vaaleankeltaisina. Esimerkiksi kartan oikeassa alakulmassa on isohko vaaleankeltainen uudispelto merkinnällä Ab, eli se kuului Sakarintalolle. Pellon pinta-ala on 3 tynnyrinalaa ja 4 kapanalaa, eli n. 1,5 ha. Nykykartalla pellon sijainti on Kypynummella kylätien eteläpuolella Kujanpään talon kohdalla, missä vielä ennen uusjakoa oli tosiaan n. 1,5 ha samanmuotoinen peltopalsta. Se kuului silloin Sakarintalolle eli Niemelälle ja tien vieressä oli Niemelän isännän Kalle Ryhdän veljen Juho (Johannes) Ryhdän mäkitupa. Uusjaon yhteydessä tienvieri liitettiin Kujanpään maihin ja loppuosa palstasta Mattilalle.

Yksi mielenkiintoinen yksityiskohta jakokartalla on Pappilan niitty (Prästgårds äng) kartalla oikealla Vähäsuon reunalla. Vanhojen asiakirjatietojen mukaan se on kuulunut Tammelán pappilalle jo 1600-

luvun puolivälistä alkaen. Uusjaon yhteydessä niittypalsta vaihdettiin Kaukolantien ja Pitkänsillantien risteysalueen kolmionmuotoiseen palstaan ja Pappilan niitystä tuli Niemelän peltopalsta.

Kartoista näkyy vihreällä värillä myös Kallion kylän laajat niityt. Ne olivat itseasiassa kosteikkoniittyjä, jotka raivattiin pelloiksi 1800-luvun kuluessa. Pyhäjärven pintaa laskettiin pari metriä 1820-luvulla ja Kalliojärvestä kaivettiin ensimmäinen kanava Pyhäjärveen 1860-luvulla. Kallion kosteikot saatiin näin kuivattua, kun vielä oli kaivettu pari valtaojaa kylän maille. Kallion kylä olikin alun perin enimmäkseen aika vetistä maastoa, jota ympäröivät vielä laajat suoalueet. On siinä esipolvillamme ollut kestämistä...